

PIEPTĂNĂTURI ȘI PODOABE DE CAP FEMININE, ELEMENTE DE UNITATE ȘI CONTINUITATE ÎN PORTUL POPULAR ROMÂNESC

Emilia Pavel

Lucrarea se bazează pe cercetarea etnografică interdisciplinară a portului popular efectuată în Moldova ca și în alte zone etnografice ale țării, pe o perioadă de peste trei decenii. Tema pe care o vom prezenta în acest studiu se referă la podoabele feminine - pieptănăturile și podoabe de cap - din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Pieptănăturile ca și podoabele sunt importante documente etnoculturale, care, în diferite variante se regăsesc pe întreg teritoriul țării confirmând unitatea în varietate a portului popular românesc ca și existența, unitatea și continuitatea poporului nostru în spațiul carpato-dunăreano-pontic.

Expunerea începe cu podoabele de cap tradiționale, care se pot studia după starea socială și civilă a femeii ca și după vârste. Ele se pot grupa în podoabe purtate de fete până la căsătorie, podoabe specifice ceremonialului nunții ca și podoabele îtoșite la "legatul" miresei, care se poartă toată viața.

În legătură cu podoabele de cap, studiul pieptănăturii este obligatoriu, ținând seama de faptul că, până la căsătorie fetele poartă anumite pieptănături și podoabe, iar miresele au pieptănături cu podoabe specifice.

Dintre cele mai frumoase podoabe de cap purtate de fete până la căsătorie, amintim acele de păr, spelci, diademe, piepteni de os simpli sau decorați cu pietricele albe sau colorate, furchițe de os negre cu pietricele albe, flori care sunt la sezon, mușcate roșii, busuioc sau coronițe de flori. Aceste podoabe împodobesc capul fetelor tinere care se întrec a le folosi cu multă eleganță, deoarece ele merg la horă cu capul descoperit.

Podoabele de nuntă se poartă toată viața. Prin funcția ce o au de a "lega" capul miresei "ca să nu vadă părul soarele că e păcat", ne amintesc de unele rituri de fecunditate străvechi, ca și de unele practici legate de cultul soarelui, cunoscut de străbunii noștri traco-geți și daci. "Geto-dacii aveau soarele, cult principal al religiei lor".

Obiceiul de a purta femeile podoabe pe cap este vechi și străvechi. După cum susține Vladimir Dumitrescu², diademe și ace de păr s-au găsit în inventarul necropolelor, încă din epoca bronzului. Purtătorii cultului Monteoru, de la Căndești - Vrancea, foloseau diademe confecționate din fir de bronz pe care înșirau cochilii de melci. Inele de buclă sau de cârlionți sunt cunoscuți în inventarul acestei necropole, după cum susține Marilena Florescu³. Prețioase date despre podoabele de cap, diademe și ace de cârlionți, găsim și în studiile lui Vasile Pârvan⁴. Diadema princiară de aur din secolul IV - II î.e.n., de la Bunești - Averești⁵ - Vaslui, atestă existența acestor obiecte în centrul Moldovei.

Dintre podoabele medievale, amintim diadema de la Cotnari, secolul al XII-lea - XIII-lea și placa de diademă de la Hlincea - Iași. "La Hlincea - Iași s-au descoperit plăci mici rectangulare prevăzute, cu orificii la colțuri, unele decorate prin ciocănire cu motive animaliere, care fac parte dintr-o diademă din secolul al XV-lea"⁶

Căsătoria marca trecerea fetei în rândul femeilor prin schimbarea pieptănăturii și a podoabelor. Legatul miresei la nuntă de către nașă, este un străvechi obicei practicat

pe întreg teritoriul românesc. Femeile căsătorite n-aveau voie să umble cu capul descoperit, sub motiv că păcătuiesc” “După nuntă nu mai vedea perișorul soarele”⁷ susține informatorul de pe Valea Bistrei (Caras - Severin).

Semnificative sunt versurile ce se cântă la nuntă când “hobâtă”, mireasa în satul Costișa - Frătăuții Noi - Rădăuți: “Perișor galben pe spate/ De-amu vântu nu te-a bate/ Nici soarele nu te-a arde/ Perișor negru steclit/ De-amu nu fii podoghit/ din ‘ea seară acoperit/ Gâțișoare zugrăvite/ Din ‘ea seară acoperite”⁸.

Referitor la legatul miresei, Romulus Vuia susține: “Aceste obiceiuri, ne amintesc de unele rituri de fecunditate străvechi, moștenite din fondul arhaic autohton, tracogetic.”⁹

Pieșele ce compun podoabele de cap la femei, poartă diferite denumiri: *chitii, cârpe, câlcige, fes roșu, gâțar, ștergare* care în nordul Moldovei se numesc *pânzături, mânișterguri, zăbrenic. Maramele, fișielele, batistele albe colț* “colțite” cu dantelă albă și mărgelile colorate pe margine, sunt piese specifice zonelor de podiș extracarpatic. *Burizul, casâncea, taclitul înflorat*, produse de fabrică, s-au folosit începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Pieptănăturile tradiționale folosite la nuntă se întâlnesc pe întreg teritoriul țării. *Pieptănătura cu coarne* în Banat, Clisura Dunării se numește *pleteri, dârlogi, cofârță*. Pieptănătura “în concii” sau “gâțe” de asemenea se află în multe variante pe teritoriul țării pledând pentru unitatea etnoculturală a poporului nostru.

Pieptănătura “cu coarne” s-a întâlnit în Bazinul Dornelor. Cozile se fixau deasupra urechilor. Un cerc de sârmă îl punea pe frunte, iar la urechi îl încrețea și îl lega sub păr. Acestea se numeau “coarne” sau “cosițe”. De asemenea se fixa “tulpanul” mic, ca să nu se vadă părul, “cosițele”, iar peste acestea “zăbrenicul”

Pieptănătura cu “coarne” a fost la modă și în zona Rădăuți. Dacă urmărim o arie mai mare, această pieptănătură o întâlnim în Banat, Clisura - Dunării, Almaș, Valea - Bistrei, Hațeg, Pădureni și Bihor, ceea ce înseamnă că în Nordul Moldovei s-a păstrat această formă străveche de împodobire a femeii căsătorite, care poate să coboare în timp, prin perioada feudală, până în comuna primitivă și mai apoi la Daci. I. Chelcea, în lucrarea sa privitoare la această temă, ne redă o importantă informație de teren din Rucăr - Făgăraș, pe care o vom reproduce întocmai: “portu nost’ cu coarne, îi port rămas de la Daci”¹⁰.

În zona Neamțului¹¹, prin a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fetele purtau o pieptănătură arhaică. Făceau cărare la mijlocul capului și împleteau părul în șase codițe, trei de o parte și trei de altă parte. Aceste codițe, pe care le ridicau în vârful capului, legându-le pe toate într-un fel de “moț” de care atârna “cordele” și flori. Aceste codițe se numeau “gâțe”. Dacă o fată trecea de etatea obișnuită în sat pentru căsătorie, care, de obicei era între 16 - 20 de ani, ea purta peste “gâțe” un fes de pânză albă. Acestei fete i se zicea “fata cu fes alb”

După căsătorie, în seara a doua după nuntă, când se celebra o a doua nuntă numită “uncrop”, nașa lega mireasa la cap. Peste “gâțele” ce le purta, i se pune un fes de pânză “gros”, făcut din mai multe “pânze”, care se numea “cârpă” sau “chitie”. Peste această cârpă sau chitie o împodobeau cu un ștergar alb din pânză cu vrâste la capete. Ștergarul este o străveche piesă de port românesc autohton foarte tipic. Această îmbrobodeală se purta toată viața, considerându-se că “legătura” făcută de nașă, ar fi o “legătură sfântă”. Pentru aceasta, unele femei nu se dezbrobodeau

nici noaptea, nici când erau singure sub motiv că păcătuiesc.

Portul "gâtelor", a "chitiei" și a ștergarelor s-a întâlnit în această epocă și în nordul Moldovei. Cu timpul a început să dispară portul "gâtelor", și în schimb, fetele împleteau două cozi egale, legate cu "cordele" care le atârnavă pe spate. Cu cât părul era mai bogat, cu atât cozile erau mai frumoase și astfel fata era mai "chipeșă". După căsătorie se purtau cozile tot pe spate, iar în loc de cârpă, purta un fes roșu ca cele turcești, în fundul căruia puneau un cerc de nuia și-l învăluia cu cârpă. Astfel fesul rămânea ca un fel de "potcap" purtat de preoți. Peste acest fes se puneau ștergarul alb. Rostul chitiei și a fesului era să nu se vadă părul pe sub ștergar. În acest scop peste fesul roșu, se legau la frunte cu un "corn". Cornul era obținut prin tăierea în patru a unui tulpăni înflorat.

Îmbrobodeala cu ștergar s-a purtat și la începutul secolului al XX-lea, însă a dispărut fesul roșu, care era folosit ici - colo, doar de femeile în vârstă.

Fesul a fost identificat în așezările de pe marginea Dunării, în Prahova, în jurul Buzăului pe lângă Râmnicu Sărat, în Oltenia - Gorj, în Bucovina, în părțile Sucevei, Siretului și Câmpulungului. Noi l-am găsit și în zona Neamț. El este menționat și de Tudor Pamfile ca existent în comuna Tepeș - Tecuci. Fesul, după unii autori, ar fi împrumutat de la turci, însă se presupune că ar fi existat și în alte părți ale Europei, cu mult înainte de venirea turcilor. I. Chelcea, în lucrarea sa "Portul cu coarne"¹², afirmă că "Rolul fesului se rezumă la o anexă a suportului numit "conci", dar și singur ca suport de distincție, peste care era îmbrăcat ștergarul". Evoluția pieptănăturii cu coarne, în conci sau fes, este un fenomen general, aceste piele de port întâlnindu-se în toată țara.

Pe valea Bistriței, pieptănătura bătrânească, după expresia localnicilor, era cu părul împletit de la ureche, iar cozile se puneau roată pe cap, "cozi puse roată". O astfel de pieptănătură era utilizată mult în Transilvania și Banat.

O pieptănătură mai nouă era cu părul împletit în două coade pe care le strângeau la ceafă în "coșărcuță". Tot un fel de "coșărcuță" se purta și în satul Costișa - Fărăuții Noi, Rădăuți.

În jurul Romanului, în satul Miron Costin - Trifești, fetele împleteau cu una sau două coade pe care le prindeau în "coșărcuță" la ceafă sau împleteau o "gâtă" frumoasă pe care o făceau coc prins cu spelci, piepteni, iar sub coc puneau furciște de os negru cu pietricele albe și la ureche, busuioc. În tradiția poporului nostru, busuiocul este floarea care aduce noroc. În lipsă de busuioc foloseau mușcate roșii. La căsătorie, nașa o lega la cap cu batistă albă în trei colțuri cu broderie albă și mărgelile pe margine, ca să nu se vadă părul "bă ziceau că e păcat". Basmale de cap de formă triunghiulară s-au găsit și în sud-vestul Europei la Albanezi. Forma și modul de legare deasupra capului, după cum spune etnografa Andromagi Gjergji, indică clar o influență orientală din ultimele 2 - 3 secole.¹³

În timpul iernii puneau deasupra cășănci negre sau barize în culori închise, pe sub care se vedea dantela albă.

În zona Iași, coadele se făceau egale și se purtau sau lăsate pe spate legate cu panglică colorată, sau coadele se strângeau coc la ceafă, prinse cu trei piepteni la dreapta, la stânga și unul central. De obicei, părul se pieptăna peste cap sau cărare la mijloc. Florile nu lipseseră de la ureche sau din piepteni. Busuiocul era cel mai obișnuit. În lipsă de busuioc puneau mușcate roșii.

În podișul Vrancei¹⁴, fetele se pieptănau cu o cărare la mijlocul capului și îndeplineau două coade pe care le puneau "roată pe cap", sau îl făceau coc la ceafă "coc cât strachina"¹⁵; spun informatorii. Coc la ceafă se făcea și dintr-o singură coadă. Părul îl îndeplineau din 3 - 5 vîite, după cât era de bogat. Ca podoabă în păr se prindeau gaice de os, cărigi de os, spelci, bröse, piepteni de os. În satul Bolotești, fetele încreteau părul cu fusul și drotul pe frunte prins cu cleme, 8 într-o parte, 6 într-o parte, 8 la spate, în total erau 22 clemie.

În satul Văleni-Ruginesti (Vrancea), fetele se pieptănau și își făceau coc împletit cu "cârlionți" împodobit cu piepteni și flori. Pe cap puneau coronițe de flori din garoafe albe și roșii, dehumite în acel sat "cuișoare" sau alte flori: mușcate roșii, gherghine.

În satul Câmpuri, azi "Moș Ion Roată" s-a întâlnit pieptănătura specifică satelor din Țara Vrancei. Cele două coade se învârtteau câte una în direcția urechilor, peste care puneau cărpa albă prinsă cu bolduri.

La căsătorie nașa "lega" mireasa, adică îi acoperea capul cu fesul roșu, iar mai târziu cu tulpănel alb denumit "dârnea" sau "durnea" și din acea zi femeia n-avea voie să umble cu capul descoperit. Dârnea era un tulpănel alb "colțit" cu dantelă "broderie" albă pe margine și mărgelile colorate.

Când se purta fesul roșu se acopereau cu basma neagră de cașmir cu ciucuri, făcută mot, adică colț la frunte. "Cu fesul roșu mergeau și la lucru și la sărbătoare"¹⁶ "Să nu se vadă părul, să se vadă soarele"¹⁶

În Câmpia Munteniei, satul Daia (Giurgiu), fetițele se pieptănau cu o cărare la mijlocul capului și îndeplineau două coade de la frunte la ceafă. Fetele mari făceau cărare ca și fetițele, îndeplineau două coade sau una, le legau cu panglică roșie la capete și le lăsau pe spate. În cazul în care nu îndeplineau părul, fetele făceau coc strâns la ceafă. Ca podoabe pe cap purtau piepteni de os de culoare neagră, inaro, verde sau agrafe maro cu pietricele albe, pe frunte și la coc, mușcate roșii, zambile, lisandre, busuioc. La horă fetele umblau cu capul descoperit, însă iarna se acopereau cu basmale sau tulpăne albe colț, cu horbotă pe margine făcută cu ață albă și mărgelile colorate. Ștergarele de borangic erau mult căutate de fete. Casâncă neagră de cașmir se numea "durnea", denumire întâlnită în Vrancea pentru batista albă triumfiulară.

Femeile căsătorite se pieptănau cu cărare la mijlocul capului, îndeplineau coadele de la ureche și le strângeau "berci" la ceafă sau coadele împletite le puneau roată pe cap ca în Pipirig (Neamț). Pe creștetul capului puneau concii, cu cerc de sârmă denumit în acest sat "văcălie". Peste "văcălie" puneau un colț negru, cu care înfășurau cercul și deasupra se acopereau cu tulpăne albe colț și ștergare de borangic sau cu durnea neagră. Văcălia se punea prima dată pe cap la o nuntă, era de fapt concii despre care am amintit. Acolo stă gata la capul se purta toată viața de către femeile căsătorite¹⁷.

În subzona oltenască din Clisura Dunării¹⁸ în satele Vărciorova și Gura Văii, până la căsătorie fetele umblau cu capul descoperit, pieptănat cu două coade pe care le făceau coc la ceafă.

Concii se punea prima dată pe cap la nuntă, iar peste acesta o "învelitoare" albă în trei colțuri, brodată cu mărgelile pe tivitură de se lega pe creștetul capului. La sărbători puneau deasupra și cărpa de borangic galben, simplă sau cu ornamente alese cu mătase denumită "fișiu" cu care acopereau capul, iar capetele lungi până la

genunchi, atârneau în față. Fișul, cu aceeași denumire există în Moldova extracarpatică și în zona Iași alături de “învelitoarea”, care se numește “batista tulpă” sau “grimea” confecționată din același material, se lega ca și în Oltenia, tot pe creștetul capului. După dispariția conciiului, miresele la nuntă, se legau numai cu “învelitoarea”, adică cu tulpă albă în trei colțuri.

În Podișul Mehedinți¹⁹, (Izverna), fetele până la căsătorie se pieptăneau cu o cărare pe partea stângă sau dreaptă “unde-i venea bine s-o faci”²⁰. Împleteau două cozi sau una pe care le purtau lăsate pe spate, ca în zona Iași. Capetele cozii fiind legate cu panglică colorată, fără să se faci fondă, se împodobeau și cu flori de grădină: nălbă, busuioc sau pănuțe pe care le prindeau în partea de sus a cozii cu ace de bumbi. Această pieptănătură a fost atestată și pe statuetele ce aparțin culturii Gârla Mare - Cârna. “Destul de adesea părul este redat în diferite feluri: coboară pe spate în mai multe șuvițe până în mijlocul spinării unde vârfurile șuvițelor se termină în chip variat, dar mai ales în formă de cârlige spiralice sau într-o singură șuviță bifurcată sau trifurcată la vârf, etc. Toate acestea redau aproape cozile în care era împletit părul”²¹.

La căsătorie, după ce-i lua voalul miresei de pe cap, nașa îi pune prima dată pe cap conciiul, semn că fata a trecut în rândul femeilor căsătorite. “Bătrânii considerau, ca la mai toate popoarele de altfel, că părul femeii căsătorite este aducător de nenorociri”²².

Peste concii²³ se legau cu “broboada” cu “glug”, în vârful căreia puneau o cruce de busuioc. Mijlocul broboadei se înfășura în concii, iar colțul drept era dat pe sub gât, fiind aduse la concii în spate. Colțul stâng al broboadei se lăsa pe spate, cât era de lung. Broboada de concii se fixa cu ace de păr. Conciiul îl purtau la lucru și la sărbători.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, conciiul a fost înlocuit cu “legătura” “Legătura” s-a întâlnit în toate zonele extracarpătice olteneste, munteneste și moldovenești, ca și în zona Iași.²⁴ Se confecționa din pânză albă de fabrică “nansuc” (material subțire, lucios) sau din pânză de bumbac țesută în război. Dantela de mărgelă ce împodobește legătura pe margine se făcea pe “crăcană” cu iglița cu ață albă. Peste aceste legături, “femeile purtau acum 40 - 50 de ani, cărpe de culoare neagră, basma de lănuță procurată de oraș, în așa fel ca să se vadă marginea batistei albe.”

Broboadele se țesau din bumbac, fiind late de 60 cm și lungi de 2,50 m. Erau țesute în două ite “pânziu”, iar la capete (“căpătăiu”) aveau vârgătură, vrăste roșu cu negru sucite două fire de culori diferite, decor denumit “presucea” sau “sucitură”. Decorul liniar de la căpătăiul broboadei era în vârgi, tângi, tângăliu din culorile negru cu roșu țesut cu zimți pe margine, decor ce reieșea din tehnica țesutului. La datul cu suveica se puneau un fir roșu și unul negru sau alb. Pe toată suprafața avea ca decor vârgi, vârgat în urzeală cu bumbacul alb. Broboada de borangic se orna la capete și cu ajur executat cu mătase albă. Aceste broboade se purtau la nuntă în loc

al cu beteală și flori de lămâiță. Femeile tinere se legau cu broboade când

Broboadele de bumbac se purtau de către femeile bătrâne, cele

11. Fetele umblau cu capul descoperit, pieptănat cu două coade pe care le purtau “Toată pe cap în subzona bănățeană sau le făceau coc la ceafă în subzona vecină oltenească.

La Bufeni (Olteni) satul Pescari, fetele aveau coadele desfăcute la capete, pe care le lăsau pe spate prinse cu o "plantică" colorată. În ziua nunții, miresele puneau pe cap în subzona Banatului, acum 100 de ani, *pleteri*, *dârlogi*, *cofârță*. *Pleterii* se făceau din lână împletită în trei "hițe" și-i îmbrăcau cu cârpă neagră. Erau formate din două ghem de lână unite, distanța dintre ghem era de 6 cm. La fiecare ghem se coseau trei fire de lână "hițe" cu lungimea de 20 - 25 cm. Firele de lână se împleteau cu părul capului, ghemurile de lână fiind fixate în direcția urechilor. "*Câlcigele*"²⁶ se puneau prima dată la nuntă peste "pleteri". Erau compuse din "ceapsă", o căciuliță mică de pânză, brodată, ce avea în centru tricolorul românesc. *Ceapsa* era înconjurată la spate de "parta" formată din mărgelile albe puse pe catifea. Cerceii ghiociei sunt niște mărgelile lunguiețe, albe ce se pun la ceapsă, deasupra urechilor. Zgarda cu bani este formată din brăciri pe care sunt prinse 3 - 4 rânduri de bani găuriți. Zgarda se fixează la spate sub *parta* albă de mărgelile. Banii ce se foloseau în vechime erau de argint și aur, iar în prezent sunt monede vechi, mai rar monede de argint. Pe frunte se fixa, "parta" făcută din mărgelile colorate, de obicei: negre, albe, roșii, albastre, etc., fiind asemănătoare cu gherdanele de mărgelile sau cu "gâtarul" din nordul Moldovei - Rădăuți.

Pieptănătura cu pleteri, denumită și "*cormi*" adică coarne a fost utilizată și în zona Almaj sau pe Valea Bistrei. Această pieptănătură o întâlnim aproape pe întreg teritoriul țării: Gorj, Bihor, Hațeg și Pădureni. În zona Rădăuți sau în Vrancea este denumită pieptănătură cu "coarne". Locul *pleterilor* l-a luat *conciul*. *Conciul* era un cerc de sârmă "văluit" într-o cârpă, ce se fixa pe creștetul capului. *Conciul*, ca și *pleterii* se puneau pe cap prima dată la nuntă de către nașă care "învălea" mireasa cu cârpă în trei "cornuri", colțuri, ce se puneau pe *conci*. O altă cârpă se lega peste acestea sub barbă cu două "cornuri" (colțuri) și aceasta era nevastă "îmbrobodită". O variantă a acestei pieptănături apare în Transilvania și Moldova. Și în acest caz extinderea acestui element de port pledează pentru străvechimea lui și pentru unitatea etnoculturală a poporului nostru.

Pe valea Bistrei²⁷ (Caraș - Severin), fetele până la căsătorie se pieptăneau cu "cică" lată pe "cârcă" (spate) în vale, adică coade împletite în mai multe "hițe" de păr 15 - 17 - 21 - 30 - 40, încât cica era lată ca o brăcire, cât părul de lungă. Pe frunte și la ureche, părul era făcut "cocor" (colțuri) împletit cu cleștele de păr (drot), iar pe frunte, ca podoabă "latița" de mărgelile colorate sau "bechița", formată din 3 - 4 rânduri de monede de argint, fiecare rând fiind format din cel puțin 20 de bănuți. La ureche se purtau flori care erau la sezon în special "tremurici", iar pe timp de iarnă se foloseau flori artificiale de toate culorile.

Iarna fetele se legau la "gușă", bărbie, cu cârpă de mătase roșie, verde sau vânătă.

În ziua nunții, miresele se pieptăneau cu "cică" lată pe spate, iar la ureche se împleteau "cormi". *Cormii* erau ca și *pleterii* din Clisura Dunării, din lână împletită în trei hițe, și-i îmbrăcau cu cârpă neagră. Pieptănătura cu "cormi" s-a păstrat până în zilele noastre. "Eu cu cormii sunt", afirmă Groza Brândușa, 75 de ani (1971), satul Măgura, casa nr. 10, Caraș-Severin. "Prima dată am pus "cormi", adică coarne, la vârsta de 22 de ani, la nuntă. În cap am cormi, împlețiți din lână prinși în "chice" la ureche cu două "cornuri"; era obiceiul ca miresele să li se pună "cormi" în cap, cu "chice" la ureche de către soacră dacă știau să-i împletească. Dacă nu, atunci luau

altă femeie care se pricepea la această (pieptănătură) împletitură.

Peste "cormi" puneau o "cârpă" de mătase sau "bircă", lână cu "ciocoți" (franjuri) care era în vale în "cârcă" și care la spate cădea în trei colțuri. Cârpă avea pe ea toate formele de flori cusute cu mâna. Peste aceasta fixau cununa de flori naturale, iar pe frunte "*bechița*"; o salbă cu 3 - 4 rânduri de monede albe, ce erau de la frunte până în creștetul capului. Lățițarul de mărgelă, lat, uneori înlocuia bechița.

La nuntă nașa o "învălea" și peste cârpă ce o avea pe cap puneă prima dată "*ceptuica*". *Ceptuicile* bătrânești erau de formă triunghiulară, cele mai noi erau dreptunghiulare sau rotunde. *Ceptuica dreptunghiulară* era compusă din "șenilă" și "fund". Ceptuica se confecționa din mătase crepsatin sau bumbac cusută cu bircă (lână de târg) și mărgelă pe "tunsă" și printre fire "șinioare". Se împodobeau cu "*lățițare*"- bănuți, care se prindeau pe lângă ceaptă. Erau un fel de monede denumite "tremurici" în culorile steagului, care se prindeau "roată" cu bolduri în ceaptă. Tremuricii galbeni erau pe margini, apoi albaștri și roșii la mijloc. După nuntă, nevestele purtau pe cap ceptuica fără cârpă. Cârpă era numai la nuntă. Pieptănătura cu "*cormi*" (coarne) a fost înlocuită cu "*conci*". Cormi sau conci pe cap, era semnul tradițional care indica că mireasa a devenit femeie, ea neputând umbla cu capul descoperit.

În zona Rădăuți, ca o inovație, în locul pieptănăturii cu coarne, apare pieptănătura cu "gâte". Miresele pe gâte puneau *gâțarul*, o diademă de mărgelă în jurul căreia se fixa coroană de flori, care erau de sezon.

Fesul roșu s-a folosit pe cap în locul conciiului. Deasupra conciiului fixau *mâniștergura*, iar cu *tulpanul* înflorat legau mireasa de sub barbă până în vârful capului. Fesul a fost înlocuit cu "*cârpa*" făcută dintr-un batic legat cu două "cioturi" (noduri) în direcția urechilor imitând coarnele. Atât *gâțarul* cât și *cârpa* erau variante ale cociului.

Cârpa se confecționa și din lemn de tei sau alun. În zona Iași, la Fărcășeni - Strunga, "cârpa" era un suport rotund dintr-un material tare, adică din lemn acoperit cu pânză²⁸. După nuntă, femeile trebuiau să aibă capul acoperit cu pânză, încât cârpă se purta pe cap și în zile de lucru și la sărbători. "Pe atunci erau babe și te ocărau, dacă nu erai acoperită pe cap"²⁹.

După cum am menționat, această îmbrobodire dura toată viața, considerându-se că "legătura" făcută de nașă, ar fi o "legătură" strânsă. De aceea, unele femei nu se dezbrobodeau nici noaptea și nici când erau singure sub motiv că păcătuiesc.

Ceremonia legăturii miresei, este un important moment din desfășurarea nunții. Obiceiul s-a întâlnit pe întreg teritoriul românesc, amintindu-ne de străvechiul cult al soarelui ca și de unitatea etnoculturală a poporului nostru.

NOTE

1. Mioara Turcu, *Rev.Muz.*/1982/7/p.65 - 67.
2. Vladimir Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, p. 347;
3. Marilena Florescu, *Raport privind săpăturile de la Căndești*, 1976, București, 1977, p. 116;
4. *Dacia*, București, 1976, p. 53;
5. Violeta Veturia Bazarciuc, *O nouă descoperire geto-dacică în Podișul Central Moldovenesc*, în *Acta MM*, V-VI, p. 172;

6. Marin Matei Popescu, *Podoabele medievale în Țările Române*, București, 1970, p. 49, fig. 14;

7. Informator Mălăescu Lena, 78 ani (1970), satul Măru, Com. Zăvoi, Valea Bistrei, Caraș-Severin;

8. Informator Lungu Maria, 47 ani, satul Costișa, Frătăuții Noi, Rădăuți, 1974.

9. Romulus Vuia, *Portul Popular al Pădurenilor*, București, 1959, p. 17;

10. I. Chelcea, *Portul "cu coarne"*, în *S.C., Muzeul satului*, 1970, p. 149;

11. Emilia Pavel, *Portul Popular din zona Neamțului, satul Ghindăoani de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor de etnografie și Artă populară*, decembrie 1964, București, 1969, p. 413 - 425;

12. I. Chelcea, *op. cit.*, p. 154;

13. Andromagi Gjergji, *Veshjet Shqiptare ne Shekuy, origina*, Tipologjia Zhvillimi, Tirana, 1988, p. 243;

14. Emilia Pavel, *Contribuții la studiul portului popular din județul Vrancea*. în *St. Com.*, vol. II, Complexul muzeal al județului Vrancea, Focșani, 1979, p. 171 - 189;

15. Informator, Desagă I. Maria, 67 ani, Văleni - Ruginești, Vrancea;

16. Informator, Matiuță Maria a lui Simion, 84 ani (1978), Vrancea, comuna Moș Ion Roată (fostă Câmpuri);

17. Emilia Pavel, *Portul popular și țesăturile din Daia-Giurgiu*, în *Rev. Muz.*// nr. 10/1986/p.75-80.

18. Emilia Pavel, *Portul popular din satele Vârciorova și Gura Văii, jud. Mehedinți, Oltenia*. în *St. Com.*, Craiova, 1974, p. 99;

19. Emilia Pavel, *Portul popular din Izverna Mehedinți*, în *"Mehedinți - istorie și cultură"* 1979, p. 365 - 366;

20. Informator, Vuescu Maria, 50 ani, 1974, Canicea - Izverna, Mehedinți;

21. Vladimir Dumitrescu, *op. cit.* p. 347;

22. Georgeta Stoica, *Arta populară mijloc de comunicare*, în *SCIE*, Golești - Argeș, 1974, p. 177.

23. Informator Maria C. Dăscălescu, 64 ani, Săliște - Izverna, a purtat concii până în anul 1974;

24. Emilia Pavel, *Portul popular din zona Iași*, București, 1975, p. 10;

25. Emilia Pavel, *Portul popular din Clisura Dunării*, în *Tibiscus*, Etnografie, 1975, p. 28 - 29;

26. În comuna Gornea, Clisura Dunării, se mai purtau călcice pe cap în anul 1972. Femeia care a purtat călcice se numește Cărcu Elena, 35 ani; Marcovici Charlott, 74 ani, învățătoare pensionară, a purtat călcice la nuntă ca mireasă și apoi ca nașă.

27. Emilia Pavel, *Portul Popular de la Valea Bistrei*, în *SCIE*, Caransebeș, 1974, p. 219 - 221;

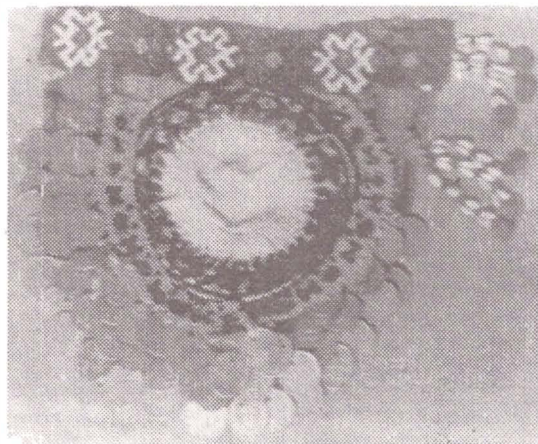
28. Emilia Pavel, *Portul Popular din zona Iași*, București, 1975, p. 10;

29. Informator Aspazia Georgescu, 70 ani, 1971, Vicovul de Sus - Rădăuți.

Fig. 2 Bechița, formată din trei patru rânduri monede de argint. Zăvoi - Valea Bistrei, Caraș - Severin, 1908.

Fig. 2 "Bechița", (Collier de pièces d'argent).

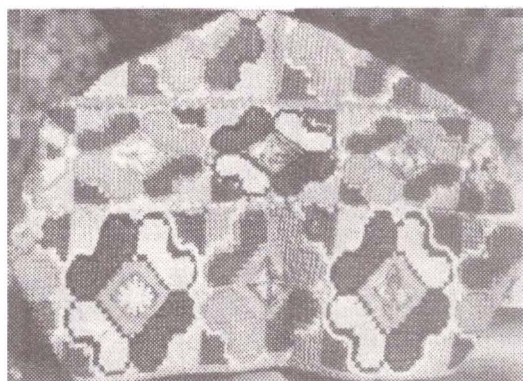
1

2

Fig. 1 Călcige, Sichevita, Clisura Dunării, 1972.

Fig. 1 "Călcige" (Parure), Sichevita, Clisura Dunării, 1972.

3

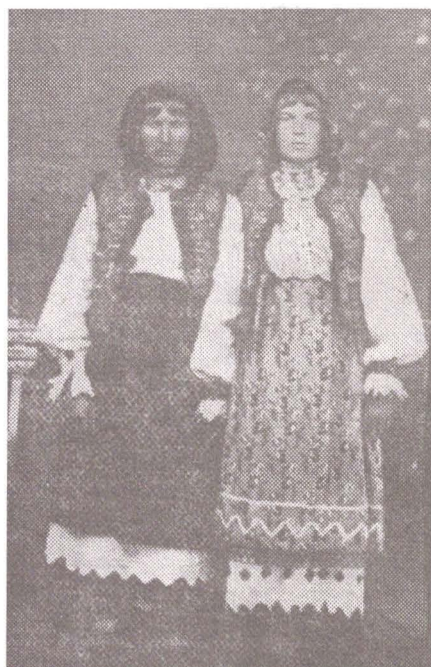
Fig. 3 Ceapță triunghiulară, Valea Bistrei, Caraș - Severin, 1972.

Fig. 3 "Ceapță", (Couvre -chef triangulaire), Valea Bistrei, Caraș-Severin, 1972.

Fig. 4. Legătura capului la nuntă, Zăvoi, Caraș-Severin, Valea Bistrei, în anul 1950.

Fig. 4 Fichu de la jeune mariée, Zăvoi, Caraș-Severin, Valea Bistrei, în anul 1950.

5

Fig. 5 Pieptănătura cu "Cormi", (coarne), Luncanii de Sus, județul Timiș.

Fig. 5 La coiffe avec "cornes", Luncanii de Sus, județul Timiș.

7

Fig. 7 Îmbrobodeala cu ștergar, Izverna, Mehedinți, 1920.

Fig. 7 Couvre - chef avec un fichu-serviette, Izverna, Mehedinți, 1920.

6

Fig. 6 Pieptănătură cu coarne și îmbrobodeală cu ștergar văzută din spate, 1965, Fărcășeni, Strunga-Iași.

Fig. 6 Coiffe avec cornes et couvre - chef avec serviette, vue par derrière.

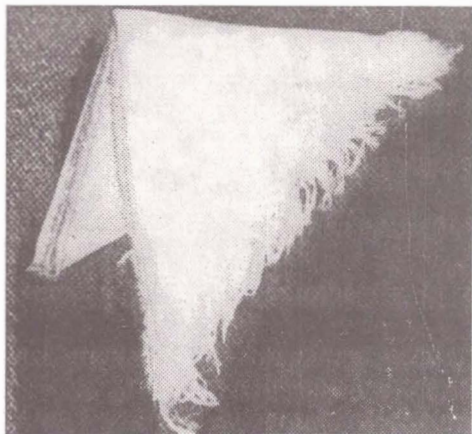

8

Fig. 8 Pieptănătura cu "conci" și "cârpa" pe concî, 1956, Valea Seacă, Bacău.

Fig. 8 Coiffe avec "conci" et "cârpa" (fichu) sur le "conci", Valea Seacă, Bacău, 1956.

9

Fig. 9 Batista albă triunghiulară “colțită”, cu dantelă și mărgel pe margine: Moldova, Muntenia și Oltenia - zonele extracarpătice

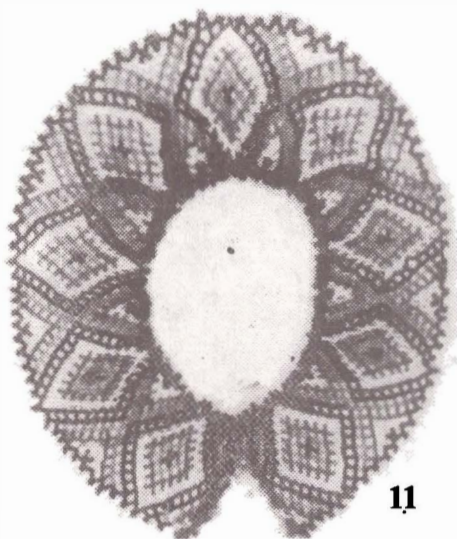
Fig. 9 “Batistă” blanc triangulaire, avec broderie et perles en verre au bordure, zones extracarpatiques de la Moldavie et Valachie.

10

Fig. 10 Broboadă, Costișa, Frătăuții Noi, Rădăuți, 1970.

Fig. 10 Cuvre - chef avec “batik”, Frătăuții Noi, Rădăuți, 1970.

11

Fig. 11 Zgardă de mărgel denumită și “gherdan” în zona Iași.

Fig. 11 Collier de perles en verre, nommé “gherdan” dans la zone de Iassy.

12

Fig. 12 Latița de mărgel și salbă de monede de argint, Zăvoi, Valea Bistrei, 1970.

Fig. 12 Colliers de perles en verre et monnaies d'argent, Zăvoi, Valea Bistrei. 1970.